

KWARTALNIK
WYDANIE IV/2025

PORADNIK PRAWNY

POWIAT CHEŁMSKI

Udział członków rodziny w biznesie przedsiębiorcy za życia i po jego śmierci

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.POWIAT.LUBLIN.PL

Streszczenie

1. Małżonek lub inna bliska osoba jako pełnomocnik przedsiębiorcy
2. Pełnomocnik czy prokurent? Zasadniczo się różnią
3. Rodzinne biznesy, gdy cała rodzina od pokoleń wspólnie prowadzi działalność gospodarczą
4. Czym się charakteryzują przedsiębiorstwa rodzinne
5. Kto może tymczasowo kierować przedsiębiorstwem po śmierci jednoosobowego przedsiębiorcy do czasu uporządkowania spraw spadkowych
6. Ustanowienie zarządcy sukcesyjnego

Spis treści

str. 04

**Małżonek pełnomocnikiem
przedsiębiorcy, czyli pomoc
w prowadzeniu działalności**

Dorota Ulikowska

str. 07

**Przedsiębiorstwo rodzinne.
Biznes prowadzony przez członków
jednej rodziny**

Dorota Ulikowska

str. 09

**Zarząd sukcesyjny w przedsiębiorstwie
osoby fizycznej po jej śmierci**

Dorota Ulikowska

Małżonek pełnomocnikiem przedsiębiorcy, czyli pomoc w prowadzeniu działalności

Prowadzenie działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę wiąże się z wieloma obowiązkami. Wszelkie czynności przedsiębiorca może dokonać samodzielnie, co często ma miejsce, szczególnie gdy prowadzi mały biznes. Niektóre czynności przedsiębiorca może powierzyć małżonkowi lub osobie trzeciej, która wykona je w jego imieniu, wówczas może ustanowić pełnomocnika albo prokurenta. Wprowadzenie do polskiego prawa możliwości udzielania pełnomocnictw jest znacznym ułatwieniem dla obrotu gospodarczego.

Pełnomocnik

Pełnomocnik to osoba fizyczna, której inny podmiot (mocodawca) udzielił upoważnienia (pełnomocnictwa) do działania w jego imieniu i ze skutkiem prawnym dla mocodawcy. Pełnomocnik działa na podstawie i w granicach umocowania określonego przez mocodawcę w pełnomocnictwie.

Kluczowe cechy pełnomocnika:

- 1. Działa w cudzym imieniu:**
Pełnomocnik reprezentuje mocodawcę, a nie siebie.
- 2. Posiada upoważnienie:**
Działania pełnomocnika opierają się na udzielonym mu pełnomocnictwie (pisemnym, ustnym, czasem opartym na domniemaniu).
- 3. Skutki dla mocodawcy:**
Czynności dokonane przez pełnomocnika mają taki sam skutek prawny, jakby dokonał ich sam mocodawca.
- 4. Różne rodzaje:**
W zależności od zakresu uprawnień, może to być pełnomocnik do wszystkich spraw, do określonych czynności lub do konkretnej sprawy.

WAŻNE

Pełnomocnik to ważna instytucja prawna, która pozwala na reprezentowanie interesów innych osób lub instytucji w różnych sferach życia. Pełnomocnik może być powszechny, czyli ustanowiony przez osobę fizyczną, jak również biznesowy, ustanowiony przez przedsiębiorcę do podejmowania różnych czynności w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

Udzielenie pełnomocnictwa nie oznacza, że przedsiębiorca nie może samodzielnie dokonywać czynności, które go dotyczą. Nawet jeżeli ma pełnomocnika, to wciąż może działać samodzielnie.

Ustanowienie pełnomocnika

Ustanowienie pełnomocnika następuje poprzez jednostronne wyrażenie oświadczenia woli.

W celu zapewnienia pewności obrotu, udzielenie pełnomocnictwa powinno być zakomunikowane pełnomocnikowi w sposób wyraźny. Zwykle oznacza to pisemne udzielenie pełnomocnictwa, ale ustne pełnomocnictwo też wywołuje skutki prawne.

Jednakże w praktyce, szczególnie w kontaktach pełnomocnika z przedsiębiorcami, urzędami czy sądami itp. będzie wymagane pisemne pełnomocnictwo, dodatkowo z uiszczoną opłatą skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

WAŻNE

Gdy jednoosobowy przedsiębiorca zgłosi pełnomocnika do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG), taki pełnomocnik nie będzie za każdym razem musiał pokazywać pełnomocnictwa, a przedsiębiorca nie będzie uiszczać opłaty skarbowej za każdym razem kiedy będzie przekazywać pełnomocnictwo do urzędu.

W pierwszej kolejności przedsiębiorca musi określić zakres spraw lub czynności, które pełnomocnik będzie mógł załatwić. Drugi krok to wybór osoby, której przedsiębiorca udzieli pełnomocnictwa i która będzie realizowała powierzone jej sprawy w interesie przedsiębiorcy.

Pełnomocnictwa do działania w imieniu przedsiębiorcy można udzielić więcej niż jednej osobie.

Forma pełnomocnictwa

Pełnomocnictwo co do zasady może być udzielone w dowolnej formie, również ustnie. Ustawy szczególne mogą uzależniać ważność udzielonego pełnomocnictwa od zachowania wymaganej przez nie formy, np. ustanowienie pełnomocnika do zarządzania nieruchomością wymaga formy aktu notarialnego, gdyż zgodnie z przepisami wszelkie czynności związane z nieruchomością wymagają formy aktu notarialnego, ustanowienie pełnomocnika też.

Wyróżnia się trzy rodzaje pełnomocnictw:

- 1. Ogólne:**
obejmuje umocowanie do czynności zwykłego zarządu
- 2. Rodzajowe:**
obejmuje umocowanie do podjęcia czynności przekraczającej zwykły zarząd lub do wprost wskazanej czynności, lub gdy wymaga tego ustawa
- 3. Do poszczególnej czynności**

Można zamieniać jeden rodzaj pełnomocnictwa na inny, zawężać je lub poszerzać.

Pełnomocnictwo ogólne jest najczęściej wystawianym umocowaniem. Uprawnia ono jedynie do dokonywania w imieniu mocodawcy czynności zwykłego zarządu. O tym, czy dana czynność jest czynnością zwykłego zarządu, należy rozstrzygać, biorąc pod uwagę specyfikę działalności przedsiębiorstwa. To, co dla jednej firmy będzie zwykłym zarządem, w przypadku innej może wychodzić poza ten zakres. Mimo to przyjmuje się, że czynności zwykłego zarządu to czynności związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa podejmowane w celu ochrony przedmiotu przedsiębiorstwa, tzw. czynności zachowawcze związane z jego normalną działalnością zarobkową, eksploatacją czy administracją. Jeżeli zatem przedsiębiorca upoważni osobę trzecią do sprzedaży części przedsiębiorstwa, zwykłe ogólne pełnomocnictwo będzie niewystarczające. W takim przypadku wymagane jest pełnomocnictwo do poszczególnych czynności i to sporządzone w formie notarialnej.

Kto może być pełnomocnikiem

Pełnomocnikiem przedsiębiorcy może być **osoba fizyczna posiadająca co najmniej ograniczoną zdolność do czynności prawnych**, a zatem może to być nawet osoba niepełnoletnia, która ukończyła 13 lat. Jednakże dla większości spraw biznesowych, z uwagi na ich charakter oraz zawilość, powinna to być osoba bardziej doświadczona i posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, czyli pełnoletnia osoba, która nie została ubezwłasnowolniona.

Pełnomocnikiem może też zostać inna osoba fizyczna, np. pracownik przedsiębiorcy, szczególnie w sprawach, którymi zajmuje się na co dzień. Istnieją jednak sytuacje, w których wymagane jest ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika, czyli adwokata lub radcy prawnego. W prawie karnym oraz cywilnym procesowym w określonych przypadkach istnieje tzw. przymus radcowski - adwokacki, np. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

W postępowaniu administracyjnym i sądowo - administracyjnym pełnomocnikiem może być obok pełnomocników procesowych, także inny skarżący lub nawet członkowie najbliższej rodziny.

Prawo bankowe dopuszcza możliwość ustanowienia dowolnej osoby pełnomocnikiem do rachunku bankowego, o ile posiada ona status polskiego rezydenta i co najmniej ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Działanie przez pełnomocnika jest możliwe również na gruncie przepisów Kodeksu spółek handlowych (czyt. poniżej o instytucji prokury).

Dalsze pełnomocnictwo

Udzielanie dalszych pełnomocnictw jest możliwe, gdyż przepisy dopuszczają **pełnomocnictwo substytucyjne**, jeśli pozwala na to ustawa lub treść stosunku prawnego. Z substytucją często mamy do czynienia w postępowaniu przed sądem, gdy wynajęty adwokat nie może osobiście reprezentować strony i do sądu przychodzi w jego zastępstwie inny adwokat (radca prawny), najczęściej kolega z tej samej kancelarii prawnej, z dokumentem zatytułowanym SUBSTYTUCJA. Działanie pełnomocnika substytucyjnego odnosi bezpośredni skutek wobec mocodawcy. Natomiast **aplikant adwokacki** lub radcowski może zastępować swojego patrona w ramach **upoważnienia**, a nie substytucji, co wyraźnie podkreśla różnicę pomiędzy aplikantem (osobą, która dopiero zdobywa wiedzę w praktyce) a adwokatem, czy radcą prawnym (osobą z uprawnieniami).

Odwołanie pełnomocnictwa

Pełnomocnictwo może być odwołane w każdym czasie, o ile mocodawca nie zrezygnował z odwołania pełnomocnictwa z przyczyn uzasadnionych, np. w umowie, będącej podstawą pełnomocnictwa. Nadto umocowanie wygasa z chwilą śmierci mocodawcy i pełnomocnika, chyba że w pełnomocnictwie zastrzeżono inaczej.

Przekroczenie umocowania przez pełnomocnika

Umowa zawarta przez pełnomocnika z przekroczeniem umocowania dla swojej ważności wymaga **potwierdzenia przez mocodawcę**. Jednostronna czynność prawna, dokonana bez umocowania lub z przekroczeniem jego zakresu w cudzym imieniu jest nieważna.

Działanie pełnomocnika **po wygaśnięciu umocowania** jest ważne, jeśli mieściło się w granicach pierwotnego umocowania, chyba że druga strona o wygaśnięciu pełnomocnictwa wiedziała lub z łatwością mogła się dowiedzieć.

Prokura jako szczególny rodzaj pełnomocnictwa

Przedsiębiorca, w celu zlecenia prowadzenia spraw swojego przedsiębiorstwa, poza pełnomocnikiem, może wyznaczyć także prokurenta.

Prokura jest to szczególny rodzaj pełnomocnictwa, którego mogą udzielać wyłącznie przedsiębiorcy. Mało tego, muszą to być przedsiębiorcy już wpisani do rejestru przedsiębiorców w CEIDG lub w KRS.

PRZEPISY

art. 1091. KC – Prokura

§ 1. Prokura jest pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, które obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

§ 2. Nie można ograniczyć prokury ze skutkiem wobec osób trzecich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W przeciwieństwie do pełnomocnika, **prokurentem** zostać może **wyłącznie** osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Najistotniejszą jednak różnicą jest zakres umocowania, gdyż przy prokurze nie określa go mocodawca, jak to ma miejsce przy zwykłym pełnomocnictwie, lecz ustawa.

Uprawnienie prokurenta nie może być w żaden sposób modyfikowane.

Przedsiębiorca nie może ograniczyć prokury ze skutkiem wobec osób trzecich.

PRZYKŁAD

Przedsiębiorca umówił się ze swoim prokurentem (mogli nawet spisać swoje ustalenia), że pewnych czynności prokurent nie będzie dokonywał w ramach udzielonej mu prokury, choć zgodnie z przepisami jest do nich uprawniony (powstrzyma się). Takie ustalenia mają skutek **WYŁĄCZNIE** wewnętrzny, pomiędzy przedsiębiorcą a prokurentem. Gdy prokurent, pomimo wewnętrznych ustaleń z przedsiębiorcą, dokona któregoś z takich czynności, będą one ważne i skuteczne, a przedsiębiorca będzie musiał się z nich wywiązać. Przedsiębiorca nie będzie mógł powoływać się na wewnętrzną umowę z prokurentem, gdyż ona nie wywołuje skutków prawnych wobec osób trzecich.

Poza tym, ograniczeniem prokury będzie, a wszelkie ograniczenia są zakazane, wyznaczenie ram czasowych, w których prokura obowiązuje albo określenie zakresu czynności (umocowania) prokurenta. Wszelkie takie i inne podobne ograniczenia są **NIEWAŻNE**.

Pomimo bardzo szerokiego umocowania prokurenta pewnych czynności w ramach prokury nie będzie mógł dokonać – jest to **wyłączenie prokury** w stosunku do kilku czynności, takich jak:

- zbycie przedsiębiorstw
- oddanie przedsiębiorstwa do czasowego korzystania
- zbycie lub obciążanie nieruchomości wchodzących w skład przedsiębiorstwa

Chcąc upoważnić prokurenta do dokonania powyższych czynności, nieodzowne jest sporządzenie pełnomocnictwa szczegółowego określającego konkretną czynność.

Powstanie, odwołanie i wygaśnięcie prokury

Prokura powstaje z chwilą jej udzielenia na piśmie pod rygorem nieważności, sam wpis do KRS ma jedynie charakter potwierdzenia.

WAŻNE

Prokura musi być udzielona na piśmie pod rygorem nieważności, zgłoszona oraz zarejestrowana w rejestrze przedsiębiorców CEIDG lub KRS wraz ze wzorem podpisu prokurenta.

W spółkach osobowych dla ustanowienia prokury konieczna jest zgoda wszystkich wspólników mających prawo prowadzenia spraw spółki, a w spółkach kapitałowych – zgoda wszystkich członków zarządu.

Dla **odwołania prokury** wystarcza oświadczenie – odpowiednio – jednego wspólnika lub członka zarządu.

Prokura wygasa na skutek:

- wykreślenia przedsiębiorcy z rejestru
- ogłoszenia upadłości, otwarcia likwidacji oraz przekształcenia przedsiębiorcy
 - ustanowiona prokura wygasa z mocy prawa
- wraz ze śmiercią prokurenta
 - można zastrzec, że wraz ze śmiercią przedsiębiorcy prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym (zob. art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy z 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw)
- częściowej lub całkowitej utraty przez przedsiębiorcę zdolności do czynności prawnych
- powołanie kuratora w razie braku organu reprezentującego przedsiębiorcę będącego osobą prawną albo wakatu w jego składzie (od 15 marca 2018 r.)
 - w okresie kurateli nie jest możliwe ustanowienie prokury

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1071)
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 18)
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 236)

Przedsiębiorstwo rodzinne. **Biznes prowadzony przez członków** **jednej rodziny.**

Rodzinne biznesy stanowią fundament wielu gospodarek na całym świecie, odgrywając kluczową rolę w tworzeniu miejsc pracy, innowacjach i budowaniu trwałego bogactwa. Dzięki unikalnemu połączeniu wartości rodzinnych z celami biznesowymi, mogą one skutecznie konkurować na rynku i przetrwać przez pokolenia, tworząc silne i stabilne fundamenty dla przyszłych pokoleń.

Przedsiębiorstwo rodzinne – definicja

Przedsiębiorstwo rodzinne – to specyficzny organizm rynkowy (biznesowy) w układzie symetrycznym, które w praktyce jest prowadzone przez członków jednej rodziny. Ma bliską zależność między przynajmniej dwoma pokoleniami rodziny a prowadzonym przez nich przedsiębiorstwem. Powiązanie to ma zarówno wpływ na działalność przedsiębiorstwa, jak też na cele i działania rodziny.

CZY WIESZ...

Przykłady polskiego biznesu rodzinnego

WAWEL – to polski producent słodczy, którego początki sięgają 1898 roku. Przedsiębiorstwo przeszło wiele zmian właścicielskich na przestrzeni lat, jego rozwój i rozkwit sięga początków XX w.

MOKATE – polski producent z Ustronia, założony przez Kazimierza i Teresę Mokryszów. Jest jednym z największych rodzinnych biznesów w Europie działających w segmencie produktów spożywczych: kawy, herbaty oraz dodatków do kawy. Znany jest z innowacyjności i wysokiej jakości swoich produktów, a także z dynamicznego rozwoju na rynkach zagranicznych.

Forma prawna przedsiębiorstwa rodzinnego

O wyborze odpowiedniej formy prawnej działalności gospodarczej decyduje przedsiębiorca, czyli właściciel. To on, kierując się charakterem działalności, skalą planowanych przedsięwzięć, potrzebną wysokością kapitału, a także preferowanym sposobem opodatkowania i zakresem odpowiedzialności za zobowiązania, samodzielnie wybiera najlepszą dla siebie formę prowadzenia działalności.

Przedsiębiorstwa rodzinne mogą więc **przyjmować różne formy prawne**, które dla przedsiębiorców przewidział ustawodawca. Począwszy od mikro i małych działalności gospodarczych prowadzonych przez jedną osobę na niewielką skalę. W takim przypadku przedsiębiorcą jest osoba zgłoszona do CEIDG, a współmałżonek lub dorosłe dziecko (dzieci) pomaga mu w bieżącej działalności w różny sposób. Częste rozmowy w gronie rodziny o działalności, inwestycjach, planach i zamiarach są na porządku dziennym, np. żona często wykonuje swój zawód, gdzieś pracuje, ale wspiera męża w jego biznesie, wspólnie planują, naradzają się, itp.

Bliska osoba może być **współpracownikiem** przedsiębiorcy (często nieodpłatnie). Jest to forma współpracy, gdzie małżonek, mieszkający we wspólnym gospodarstwie domowym z przedsiębiorcą, pomaga w prowadzeniu działalności gospodarczej. Taka osoba musi być zgłoszona do ubezpieczeń społecznych, a składki ZUS są obliczane inaczej niż w przypadku umowy o pracę czy zlecenia.

Współmałżonek może być **pełnomocnikiem** lub prokurentem (o pełnomocniku i prokurencie zob. też odrębny artykuł w tym kwartalniku). Zakres pełnomocnictwa określa, do jakich czynności małżonek będzie upoważniony w zakresie reprezentowania przedsiębiorcy, np. jako pełnomocnik może być zgłoszony do CEIDG.

Przedsiębiorca może też **zatrudnić** w swoim biznesie członka rodziny, np. na umowę o pracę, a wówczas małżonek jest zatrudniony z prawami i obowiązkami, tak jak każdy inny pracownik. Ewentualnie może to być umowa zlecenia lub umowa o dzieło, na podstawie której małżonek będzie świadczył usługi na rzecz przedsiębiorcy, ale w oparciu o przepisy prawa cywilnego.

Inną formą prawną przedsiębiorstwa rodzinnego jest **spółka cywilna**. Małżonkowie mogą założyć spółkę cywilną, ale oboje są odrębnymi przedsiębiorcami wpisanymi do rejestru przedsiębiorców w CEIDG, jednak z zastrzeżeniem, że wspólnie prowadzą działalność gospodarczą jako spółka cywilna, na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. Idąc dalej, rodzina może założyć **osobowe spółki handlowe** (jawna, partnerska, komandytowa, komandytowo - akcyjna), które cechują się zazwyczaj większymi przedsięwzięciami niż jednoosobowa działalność gospodarcza. Takie spółki są odrębnym podmiotem od wspólników. Spółki działają pod firmą, zaciągają zobowiązania, nabywają prawa, itp. a wspólnicy prowadzą sprawy spółki oraz reprezentują ją na zewnątrz. Wreszcie rodzinne przedsiębiorstwo może działać w ramach struktur przewidzianych dla dużych i bardzo dużych biznesów, jak **handlowe spółki kapitałowe**, posiadające osobowość prawną, czyli spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna. Skończywszy na wielomiliardowych korporacjach z udziałowcami (sp. z o.o.), czy akcjonariuszami (S.A.), nawet notowanymi na giełdzie. Mogą też tworzyć holdingi.

WAŻNE

Jedną z ciekawszych form prawnych biznesu jest prosta spółka akcyjna (PSA).

To nowoczesna forma prawna działalności gospodarczej wprowadzona w Polsce od 1 lipca 2021 roku, która łączy elastyczność spółki z o.o. z atutami tradycyjnej spółki akcyjnej. Jest to spółka kapitałowa, idealna dla startupów i przedsiębiorstw nastawionych na innowacje, oferująca niższe wymagania kapitałowe (od 1 zł) oraz uproszczone procedury. PSA umożliwia wnoszenie do spółki nie tylko wkładów pieniężnych, ale także wkładów w postaci pracy lub usług (nie są dopuszczalne w tradycyjnej spółce akcyjnej), co czyni ją atrakcyjną dla inwestorów i wspólników o różnym charakterze.

Więzy krwi w przedsiębiorstwie rodzinnym

Charakterystyczną cechą rodzinnych biznesów jest to, że przeważnie łączą one cele biznesowe z wartościami rodzinnymi. Dla wielu takich przedsiębiorstw kluczowe znaczenie mają długoterminowe myślenie i stabilność rynkowa, co wynika z chęci przekazania przedsiębiorstwa przyszłemu pokoleniu. Właściciele rodzinnych biznesów często inwestują w budowanie trwałych relacji z klientami, dostawcami i pracownikami, co przyczynia się do stabilności i trwałości prowadzonej działalności.

W przedsiębiorstwie rodzinnym większa część własności (min. 51% kapitału - dający pakiet większościowy) oraz funkcje zarządzania znajdują się w rękach członków rodziny, czyli władzę sprawuje rodzina. Nie oznacza to, że wszystkie zatrudnione osoby muszą być ze sobą spokrewnione. Wystarczy, że prezes, dyrektorzy poszczególnych działów czy członkowie rady nadzorczej połączeni są więzami krwi.

Charakterystyczne cechy przedsiębiorstwa rodzinnego

Przedsiębiorstwa rodzinne są specyficzne, a od typowych przedsiębiorstw odróżnia je kilka charakterystycznych cech.

Przenikanie się spraw rodzinnych i biznesowych - w tego typu przedsiębiorstwie częstym zjawiskiem jest, że przy okazji rodzinnych spotkań omawiane są sprawy biznesowe. Z drugiej strony - konflikty rodzinne mogą przenikać do sfery biznesowej, co wymaga skutecznych strategii zarządzania i mediacji, a problemy pojawiające się między członkami rodziny stają się przedmiotem dyskusji w biurze.

Silna kultura organizacyjna - zbudowana jest wokół wartości i tradycji rodzinnych, gdyż często właściciele kierują się zasadami etycznymi, lojalnością i zaufaniem, które są zakorzenione w ich tradycjach rodzinnych. Te wartości mogą obejmować etykę pracy, lojalność, zaufanie oraz zaangażowanie w jakość i innowacje. Wartości te nie tylko przyciągają lojalnych klientów i partnerów biznesowych, ale również sprzyjają tworzeniu zaangażowanego i zmotywowanego zespołu pracowników. W atmosferze wzajemnego zaufania i współpracy, pracownicy czują się bardziej związani z przedsiębiorstwem i bardziej zaangażowani w jego rozwój.

Emocjonalne zarządzanie biznesem - spółka (to najczęściej wybierana forma prawna przedsiębiorstwa rodzinnego) jest dziełem całej rodziny, wszystkim zależy na odniesieniu sukcesu, więc porażki i sukcesy są omawiane z wielkim zaangażowaniem emocjonalnym.

Profesjonalizacja zarządzania - członkowie rodziny często muszą zdobywać odpowiednie wykształcenie i doświadczenie, żeby skutecznie kierować przedsiębiorstwem. Planowanie sukcesji, czyli przekazanie władzy kolejnemu pokoleniu, jest kluczowym elementem długoterminowej strategii rodzinnego biznesu, z czym łączy się częste zjawisko faworyzowania członków rodziny i utrudnienie awansu niespokrewnionym pracownikom, a także nieufność w stosunku do wykształconych, doświadczonych menedżerów z zewnątrz.

Szybkie reagowanie w sytuacji kryzysowej – członkowie rodziny są na bieżąco w sprawach przedsiębiorstwa, śledzą sytuację finansową, interesują się zmianami na rynku, itp. Jeśli biznes zacznie gorzej funkcjonować, członkowie rodziny od razu reagują, gdyż zależy im, aby działalność gospodarcza, którą prowadzą i która daje im zatrudnienie oraz stabilizację, odnosiła sukcesy na globalną skalę i w długiej perspektywie.

Podejście do ryzyka – właściciele przedsiębiorstw rodzinnych często wykazują większą ostrożność w podejmowaniu ryzyka, co wynika z chęci ochrony dorobku rodzinnego i zapewnienia stabilności finansowej. Właściciele często planują inwestycje z myślą o przyszłych pokoleniach, dlatego podejmują decyzje inwestycyjne bardziej ostrożnie i strategicznie. To długoterminowe podejście do inwestycji i zarządzania ryzykiem sprawia, że biznesy rodzinne mogą być bardziej odporne na kryzysy gospodarcze. Pozwala przedsiębiorstwom rodzinnym na budowanie solidnych fundamentów, a także unikanie krótkoterminowych ryzyk, które mogą zaszkodzić ich długofalowym celom.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1071)
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 18)
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 236)

Zarząd sukcesyjny w przedsiębiorstwie osoby fizycznej po jej śmierci

Śmierć bliskiej osoby jest traumatycznym i trudnym czasem. Trzeba wówczas zająć się wieloma sprawami, począwszy od pochówku i skończywszy na uporządkowaniu wszelkich spraw formalnych po zmarłym, nie tylko spadkowych. Bywa, że zmarły był jednoosobowym przedsiębiorcą i do czasu zakończenia postępowania spadkowego jego przedsiębiorstwo musi „normalnie” funkcjonować, co wymaga podjęcia wielu decyzji, których zmarły już nie podejmie. Rodzi się pytanie: Kto ma się tym zająć?

Śmierć jednoosobowego przedsiębiorcy – podstawowe skutki prawne

Generalnie śmierć przedsiębiorcy jednoosobowej działalności gospodarczej może skutkować zakończeniem działalności, co prowadzi do wygaśnięcia numeru NIP (art. 12 ust. 2 ustawy o NIP), wygaśnięcia umów z pracownikami oraz z klientami, a także konieczności wykreślenia z rejestru przedsiębiorców, również z rejestru VAT, jeżeli dotyczy.

Powyższe skutki wynikają z tego, że jednoosobowa działalność gospodarcza (tzn. prowadzona przez osobę fizyczną) jest działalnością prowadzoną pod imieniem i nazwiskiem tegoż przedsiębiorcy, czyli pod firmą. Z art. 434 KC wynika, że **firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko**. To w zupełności wystarcza i przedsiębiorca nie musi niczego do takiego brzemienia firmy dodawać. Oczywiście nie wyklucza to włączenia do firmy, poza imieniem i nazwiskiem, pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych.

Dodatkowo jednoosobowa działalność gospodarcza nie ma odrębnej od właściciela podmiotowości, czy osobowości prawnej. Majątek przedsiębiorstwa, które prowadzi, jest jednocześnie własnym majątkiem właściciela.

W związku z powyższym nie jest możliwe dziedziczenie jednoosobowej działalności gospodarczej. Jednakże, dzięki przepisom o zarządzie sukcesyjnym, możliwe jest czasowe kontynuowanie działalności przez wyznaczonego zarządcę, co zapewnia ciągłość umów i pozwala spadkobiercom na uporządkowanie spraw.

Zarząd sukcesyjny – definicja

Zarząd sukcesyjny jest formą **tymczasowego kierowania przedsiębiorstwem** po śmierci przedsiębiorcy, dzięki czemu następcy prawni (spadkobiercy) mają czas na podjęcie decyzji, czy chcą kontynuować działalność na własny rachunek, sprzedać przedsiębiorstwo zmarłego, czy w ogóle zamknąć działalność. Zasady przekazywania przedsiębiorstwa następcom po śmierci przedsiębiorcy zostały uregulowane w ustawie o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (dalej jako: UZS).

WAŻNE

Od chwili ustanowienia zarządu sukcesyjnego zarządca sukcesyjny wykonuje prawa i obowiązki zmarłego przedsiębiorcy wynikające z wykonywanej przez niego działalności gospodarczej oraz prawa i obowiązki wynikające z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku.

Przedsiębiorstwo w spadku

Przedsiębiorstwo w spadku to **tymczasowa forma prawna**, która pozwala na kontynuowanie działalności gospodarczej zmarłego przedsiębiorcy po jego śmierci, dzięki zarządcy sukcesyjnemu działającemu we własnym imieniu, lecz na rzecz spadkobierców. Umożliwia to zachowanie ciągłości działalności przedsiębiorstwa, utrzymanie pracowników, kontraktów oraz licencji, zapewniając spadkobiercom czas na podjęcie decyzji o dalszych jego losach. Właściwa definicja oraz składniki przedsiębiorstwa w spadku, a także osoby, które mogą stać się jego właścicielami, są szczegółowo określone w ustawie o zarządzie sukcesyjnym (art. 2-5 UZS).

Właścicielem przedsiębiorstwa w spadku w rozumieniu art. 2 UZS jest:

WŁAŚCICIEL - SPADKOBIERCA

osoba, która zgodnie z prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia albo europejskim poświadczeniem spadkowym, nabyła składniki niematerialne i materialne, (przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci), na podstawie powołania do spadku z ustawy albo testamentu albo nabyła przedsiębiorstwo albo udział w przedsiębiorstwie na podstawie zapisu windykacyjnego.

WŁAŚCICIEL – MAŁŻONEK

małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, co ma miejsce w przypadku jeżeli w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 551 KC (jest to przykładowy katalog składników przedsiębiorstwa) stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka, przedsiębiorstwo w spadku obejmuje całe to przedsiębiorstwo.

WŁAŚCICIEL – NABYWCA

osoba, która nabyła przedsiębiorstwo w spadku albo udział w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od spadkobiercy lub małżonka, w tym osoba prawna albo jednostka organizacyjna, która nie posiada osobowości prawnej, ale przez przepisy szczególne została wyposażona w podmiotowość prawną (zob. art. 331 §1 KC – tzw. podmioty ustawowe), do której wniesiono przedsiębiorstwo tytułem wkładu – w przypadku gdy po śmierci przedsiębiorcy nastąpiło zbycie tego przedsiębiorstwa albo udziału w tym przedsiębiorstwie.

Przedsiębiorstwo w spadku obejmuje cały majątek przedsiębiorstwa, a dokładnie obejmuje składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci.

WAŻNE

Wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku ustala się według wielkości udziałów spadkowych lub udziałów we współwłasności przedsiębiorstwa.

Dodatek „w spadku”

Po śmierci przedsiębiorcy w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) do brzmienia firmy zmarłego przedsiębiorcy dodawane jest automatycznie sformułowanie **„w spadku”** oraz wpisane są dane zarządcy sukcesyjnego prowadzącego przedsiębiorstwo w spadku.

Na mocy art. 17 ust. 1 UZS w sprawach wynikających z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku zarządca sukcesyjny posługuje się dotychczasową firmą przedsiębiorcy z dodaniem oznaczenia „w spadku”. Przy czym wykorzystywany jest także NIP zmarłego przedsiębiorcy, który nie wygasa wraz z jego śmiercią, tylko przechodzi na przedsiębiorstwo w spadku do czasu wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego. Sam zarządca sukcesyjny posługuje się natomiast swoim imieniem oraz nazwiskiem wraz z informacją, że jest zarządcą sukcesyjnym prowadzącym przedsiębiorstwo w spadku pod brzmieniem firmy zmarłego przedsiębiorcy z dodaniem oznaczenia „w spadku”.

WAŻNE

Zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o NIP w przypadku zgonu (...) podatnika nadany NIP wygasa z wyjątkiem przypadku, gdy NIP nadany przedsiębiorcy przechodzi na przedsiębiorstwo w spadku i wygasa wraz z wygaśnięciem zarządu sukcesyjnego, a jeżeli zarząd sukcesyjny nie został ustanowiony – wraz z wygaśnięciem uprawnienia do powołania zarządcy.

Sposoby ustanowienia zarządcy sukcesyjnego
Zgodnie z przepisami (zob. art. 7-10 UZS) zarząd sukcesyjny może zostać ustanowiony z chwilą **śmierci przedsiębiorcy** na dwa sposoby:

- Przedsiębiorca może powołać zarządcę sukcesyjnego w ten sposób, że wskaże określoną osobę do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego albo zastrzeże, że z chwilą jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym (*przedsiębiorca za życia złożył wniosek o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego*);
- Jeżeli zarząd sukcesyjny nie został ustanowiony z chwilą śmierci przedsiębiorcy, po jego śmierci zarządcę sukcesyjnego może powołać w szczególności małżonek przedsiębiorcy albo spadkobierca ustawowy lub spadkobierca testamentowy.

WAŻNE

Powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę oraz wyrażenie zgody tej osoby na pełnienie funkcji wymagają zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Funkcja zarządcy sukcesyjnego

Zarządca sukcesyjny może płynnie kontynuować wykonywanie wszelkich zobowiązań, o ile przedsiębiorca jeszcze za życia powołał zarząd sukcesyjny. W razie, gdy zarząd sukcesyjny nie został powołany za życia przedsiębiorcy, to w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia ustanowienia zarządu sukcesyjnego każda ze stron umowy może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia, a bieg terminów spełnienia świadczenia oraz terminów do wykonania innych obowiązków lub uprawnień wynikających z umowy nie rozpoczyna się, natomiast rozpoczęty ulega zawieszeniu.

WAŻNE

Zarządca sukcesyjny działa w imieniu własnym, na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Podpisane przez zmarłego przedsiębiorcę umowy handlowe nie wygasają z powodu jego śmierci.

Dzięki ustanowieniu zarządu sukcesyjnego przedsiębiorstwo w spadku po śmierci przedsiębiorcy nie podlega automatycznemu wykreśleniu z rejestru przedsiębiorców w CEIDG. Jest ono nadal podatnikiem VAT od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego albo do dnia dokonanego wcześniej zgłoszenia zaprzestania prowadzenia przedsiębiorstwa przez osobę, która dokonała zgłoszenia. Wystawiając faktury VAT, należy postąpić zgodnie z dotychczasowym brzmieniem firmy przedsiębiorcy z dodaniem „w spadku”.

Wygaśnięcie zarządu sukcesyjnego
Zgodnie z art. 59 UZS zarząd sukcesyjny
wygasza z:

- **upływem 2 miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy**, jeżeli w tym okresie żaden ze spadkobierców przedsiębiorcy nie przyjął spadku ani zapisobierca windykacyjny nie przyjął zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest przedsiębiorstwo albo udział w przedsiębiorstwie, chyba że zarządca sukcesyjny działa na rzecz małżonka przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku
- **dniem uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku**, zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydania europejskiego poświadczenia spadkowego, jeżeli jeden spadkobierca albo zapisobierca windykacyjny nabył przedsiębiorstwo w spadku w całości
- **dniem nabycia przedsiębiorstwa w spadku** w całości przez jedną osobę (zob. wyżej)
- **upływem miesiąca od dnia wykreślenia zarządcy sukcesyjnego z CEIDG**, chyba że w tym okresie powołano kolejnego zarządcę sukcesyjnego
- **dniem ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy**
- **dniem dokonania działu spadku** obejmującego przedsiębiorstwo w spadku
- **upływem 2 lat od dnia śmierci przedsiębiorcy**

Spadkobierca może kontynuować działalność na własny rachunek

Po wygaśnięciu zarządcy sukcesyjnego spadkobierca może zdecydować się na kontynuowanie działalności na własny rachunek. Jak wyżej napisano wygaśnięcie zarządu sukcesyjnego następuje w szczególności z dniem dokonania działu spadku obejmującego przedsiębiorstwo w spadku (art. 59 ust. 1 pkt 6 UZS). Wówczas spadkobierca prawny może zarejestrować działalność gospodarczą na własny rachunek, będzie działać pod swoim imieniem i nazwiskiem, pod nową firmą oraz z własnym numerem NIP, ale z wykorzystaniem przedsiębiorstwa zmarłego przedsiębiorcy.

WAŻNE

Spadkobierca po przyjęciu spadku i wygaśnięciu zarządu sukcesyjnego przejmuje podatkowe prawa i obowiązki przedsiębiorstwa w spadku.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (t.j. Dz. U. 2021 poz. 170)*
- *Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 poz. 236)*

SKORZYSTAJ Z BEZPŁATNYCH PORAD PRAWNYCH

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.POWIATCHELMSKI.PL

